

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА
ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ «МАЯК»**

**Основні, малопоширені і
нетрадиційні види рослин – від
вивчення до освоєння
(сільськогосподарські і
біологічні науки)**

**МАТЕРІАЛИ
VII Міжнародної науково-практичної конференції
(у рамках VIII наукового форуму
«Науковий тиждень у Крутах – 2023»,
2 березня 2023 р., с. Крути, Чернігівська обл.)**

У двох томах

Том 2

Крути - 2023

УДК 635.61 (06)

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Дослідної станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН, протокол № 1 від 17 лютого 2023 р.

Відповідальний за випуск: Позняк О.В.

Основні, малопоширені і нетрадиційні види рослин – від вивчення до освоєння (сільськогосподарські і біологічні науки): Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (у рамках VIII наукового форуму «Науковий тиждень у Крутах – 2023», 2 березня 2023 р., с. Крути, Чернігівська обл.) / ДС «Маяк» ІОБ НААН: у 2 т. Обухів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М., 2023. Т. 2. 332 с.

Збірник містить матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Основні, малопоширені і нетрадиційні види рослин – від вивчення до освоєння (сільськогосподарські і біологічні науки)», проведеної на Дослідній станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН з актуальних питань інтродукції, генетики, селекції, сортознавства та сортовипробування, збереження генетичних ресурсів основних, нетрадиційних і рідкісних видів рослин різноманітного напрямку використання; агротехнології їх вирощування, використання в озелененні, приділено увагу питанням захисту рослин та зберігання і перероблення урожаю.

Для науковців, аспірантів, спеціалістів сільського господарства.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей і повідомлень. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору Оргкомітету конференції.

© Національна академія аграрних наук України, 2023,

© Дослідна станція «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва, 2023

**NATIONAL ACADEMY OF AGRARIAN SCIENCES OF UKRAINE
INSTITUTE OF VEGETABLE AND MELON
RESEARCH STATION "MAYAK"**

**Basic, less common and non-
traditional plant species - from
study to implementation
(agricultural and
biological sciences)**

**MATERIALS
VII International
scientific and practical conference
(within the framework of the VIII scientific forum
"Science Week in Kruty - 2022",
March 2, 2023, p. Kruty village,
Chernihiv region, Ukraine)**

**In two volumes
Volume 2**

Kruty - 2023

**НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ АГРАРНЫХ НАУК УКРАИНЫ
ИНСТИТУТ ОВОЩЕВОДСТВА И БАХЧЕВОДСТВА
ОПЫТНАЯ СТАНЦИЯ «МАЯК»**

**Основные,
малораспространенные и
нетрадиционные виды растений
– от изучения к внедрению
(сельскохозяйственные и
биологические науки)**

**МАТЕРИАЛЫ
VII Международной
научно-практической конференции
(в рамках VIII научного форума
«Неделя науки в Крутах – 2023»,
2 марта 2023 г., с. Круты,
Черниговская обл., Украина)**

В двух томах

Том 2

Круты - 2023

Мельничук О.А., Кубінська Л.А. <i>БІОЛОГО-МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВИХ ОТРИМАНИХ РОСЛИН РОДУ SALVIA L. ПРИ ІНТРОДУКЦІЇ В КРЕМЕНЕЦЬКОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ</i>	245
Минкіна Г.О. <i>ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ АРТИШОКУ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ</i>	252
Минкін М.В. <i>РІСТ, РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТИВУВАННЯ БАТАТУ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ</i>	257
Mirzaliyeva I.A., Mammadova S.A. <i>CHARACTERIZATION DATABASES OF SOME PLANTS STORED IN THE NATIONAL GENE BANK OF AZERBAIJAN</i>	261
Мустафаєва З.П., Гаджієва С.В. <i>ВЛИЯНИЕ МУТАГЕННЫХ ФАКТОРОВ НА СЕМЕНА ГРАНАТА И СОХРАННОСТЬ ИЗМЕНЕНИЙ В ПОСЛЕДУЮЩИХ ПОКОЛЕНИЯХ</i>	266
Несруллаєва М.Я., Искендерова Р.Г. <i>ВЛИЯНИЕ ДОЛГОВРЕМЕННОЙ ПОЧВЕННОЙ ЗАСУХИ НА СОДЕРЖАНИЕ ФОТОСИНТЕТИЧЕСКИХ ПИГМЕНТОВ И АКТИВНОСТЬ АНТИОКСИДАНТНЫХ ФЕРМЕНТОВ ЯЧМЕНЯ (HORDEUM VULGARE L.)</i>	273
Павленко Л.Л. <i>ГЕНЕТИЧНО-ДЕТЕРМІНОВАНЕ ТА АНТРОПОГЕННО-ВИДОЗМІНЕНЕ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПАГОНІВ У CARDIOSPERNUM HALICACABUM</i>	276
Пілярська О.О., Марченко Т.Ю., Скакун О.О. <i>ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ</i>	281
Позняк О.В. <i>ДИКОРОСЛИЙ ВИД Phlomis tuberosa L. ЯК ОВОЧЕВА РОСЛИНА</i>	283
Позняк О.В. <i>ЗБАГАЧЕННЯ ГЕНБАНКУ Hibiscus esculentus L. ЛІНІЯМИ СЕЛЕКЦІЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ «МАЯК» ІОБ НААН</i>	289
Свиденко Л.В., Корабльова О.А. <i>ПІДБІР СОРТІВ МОНАРДИ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ОЗЕЛЕНЕННІ МІСТ У ПІВДЕННОМУ СТЕПУ</i>	293

вихідний матеріал для введення в культуру для подальшого їх використання.

Список використаних джерел

1. Биоразнообразие видов рода *Salvia* L. / В.С. Доля, В.И. Мозуль, В.В. Головкин, Н.С. Фурса // Фармація України. Сучасні підходи дослідження рослинної лікарської сировини, проблеми створення та стандартизації фітопрепаратів. 2012. №1. С.254-255.
2. Жаріков В.І., Остапенко А.І. Вирощування лікарських, ефіроолійних, пряносмакових рослин. Київ: Вища школа, 1994. 234 с.
3. Киселева Т.А. Лекарственные растения в мировой медицинской практике: государственное регулирование номенклатуры и качества. /Т.Л. Киселева, Ю.А. Смирнова. М.: Изд-во Проф. асоц. натуротерапевтов, 2009. 295 с.
4. Ковальова А.М. Характеристика роду Шавлія флори України / А.М. Ковальова, А.В. Русанова, О.М. Якименко // Фармакогнозії ХХІ століття. Досягнення та перспективи: матеріали Ювілейної наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Харків, 2009. С.103.

УДК 635.01:635-14

ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ АРТИШОКУ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Минкіна Г.О.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

м. Херсон. Україна

e-mail: an.mynkina@ukr.net

Вступ. Лікувальні властивості артишоку відомі ще з античних часів. Стародавні цілителі використовували сік листя цієї рослини як сечогінний і нормалізує травлення засіб. Речовини, що містяться в листі і суцвіттях артишоку, надають на організм людини ряд фармакологічних дій: жовчогінний (збільшення до 4 разів); сечогінний;

Артишок знижує рівень холестерину, ліпідів, сечовини в крові; забезпечує стимуляцію роботи і відновлення флори кишечника, нормалізацію підвищеного артеріального тиску. Вживають його і при цукровому діабеті, хворобах печінки і нирок. Крім того, він корисний людям похилого віку, так як має комплексом лікувальних властивостей. На основі артишоку колючого у багатьох країнах отримано ряд лікарських препаратів.

Рід артишоку налічує понад 10 видів. В овочівництві найбільш поширені артишок іспанський і артишок посівний колючий.

Постановка проблеми. У Державному реєстрі селекційних досягнень не зареєстровано жодного сорту артишоку. Але за дотримання технології, кліматичні умови дозволяють вирощувати дану культуру в промислових об'ємах.

Метою досліджень є вивчення елементів технології вирощування артишоку в умовах зрошення півдня України.

Результати досліджень. Артишок - рослина багаторічна. Він утворює довгі потужні стрижневі корені з досить розгалуженою кореневою системою. Запилюється він перехресно за допомогою вітру, бджіл та інших комах. З огляду на це, при насінництві дотримують просторову ізоляцію між сортами: на відкритій місцевості - не менше 2 км, на захищеній будівлями - 600-800 м.

Призначену для артишоку ділянку готують з осені: очищають від бур'янів, рихлять на глибину 6-8 см, а через 12-14 днів вносять органічні і мінеральні добрива. Потреба рослин в елементах живлення покривають 40-50 кг напівперепрілого гною або компосту, 300 г суперфосфату простого і 100 г калійної солі на 10 м² (з урахуванням середньої забезпеченості місцевих ґрунтів). Основну обробку (оранку, перекопування) проводять на глибину до 30 см. Така підготовка ґрунту забезпечує отримання хорошого врожаю не розкрилися суцвіть і біомаси.

Навесні при першому виході на ділянку виконують боронування (закриття вологи), потім вносять азотні добрива (аміачну селітру і ін.) З розрахунку 200 г на 10 м² під передпосадкової культивуацію або звичайне розпушування сапкою на глибину 7-9 см.

Розмножують артишок насінням, розсадою, кореневими паростками або відводками. Потомство, що отримується з насіння, більш стійке до несприятливих погодних умов і розвиває більш потужну кореневу систему, однак при вегетативному розмноженні

рослини формуються більш вирівняними по розвитку, з більш великими суцвіттями і щільними кошиками.

Для пророщування (яровизації) в кінці лютого - початку березня насіння замочують у воді протягом 10-12 годин при кімнатній температурі, кладуть у вологу марлю або іншу Вологоємна тканину і переносять в більш тепле приміщення (20... 25 ° С) на 5 - 7 днів, поки вони не почнуть наклеюється (3-5%). Потім їх поміщають у вологий пісок і 20-30 діб витримують на льоду або в холодильнику, а краще на снігу при температурі близько 0 ° С, не допускаючи замерзання.

Коли насіння дадуть паростки довжиною до 2 см, їх висівають в ящики з ґрунтом, що складається з суміші перегною, дернової землі і піску в рівних співвідношеннях. Сіють на глибину 2-3 см з міжряддями 10-12 см. До появи сходів ящики тримають в теплиці, парнику або пристосованому приміщенні при температурі 18... 20 ° С.

Спочатку проростають дві сім'ядолі, а через 10-12 днів з'являється справжній листок. З його появою сіянці пересаджують (пікують) в стаканчики або гнійно-земляні горщечки діаметром 8-10 см, які розміщують в захищеному ґрунті (парник, теплиця). Там розсаду вирощують до утворення 2-3 справжніх листків, проводячи щоденні поливи (100-150 мл теплої води на рослину).

За 2-3 тижні до висадки у відкритий ґрунт рослини починають загартовувати, знижуючи температуру повітря в споруді до 12...15 ° С. Незагартована розсада погано приживається, часто буває слабкою, витягнутої і в разі різкого похолодання може загинути. Висаджують її у відкритий ґрунт на постійне місце, коли мине небезпека пізньовесняних заморозків. Схема висадки: 60-80 × 80-100 см. Вік розсади - 50-55 днів.

При гарній схожості насіння їх можна висівати безпосередньо в горщики без пікіровки сіянців. Норма витрати - 3-4 г для отримання розсади на 10 м² у відкритому ґрунті.

На початку вегетації на рослині з'являється розетка з майже горизонтально лежачих різьблених листя і зростаючих пучком більш молодих. Приблизно на початку - середині серпня (при розсадний культурі) в центрі розетки з'являється квітконосне стебло (спочатку одиночний, потім розгалужених) в оточенні майже не порізаних більш овальних листя. Незабаром на кінцях цих стебел відростають бутонкошики (стебло відростає уже з їх зачатками). Пізніше рослина дає додаткові пагони від кореня, розпускаючи кошики на кожному стеблі.

Розмір однієї навіть напіврозкритої кошики - 15-20 см і більше. При вегетативному розмноженні суцвіття розвиваються приблизно на 2 місяці раніше.

Догляд полягає в поливах, особливо в спекотну суху погоду, розпушуванні ґрунту на глибину 6-8 см, видаленні бур'янів, підгодівлі органічними і мінеральними добривами, боротьбі з хворобами і шкідниками. З огляду на помірну вимогливість артишоку до водоподачі, в перший період вегетації (до утворення суцвіть) поливи проводять з інтервалом 8-10 днів, підтримуючи передполивної вологість ґрунту в межах 80% найменшої вологоємності і витрачаючи по 250-300 л води на 10 м² (250-300 м³ / га). У другій період (при формуванні суцвіть) міжполивний період становить 12-14 днів, норма витрати води - 350-380 м³ / га, вологість ґрунту перед поливами - 70-75% НВ.

При призначенні терміну чергового поливу враховують кількість опадів, що випали, наявність продуктивної вологи в ґрунті, середньодобову температуру і вологість повітря, а також силу і напрям вітру. Найчастіше полив здійснюють дощуванням, але практикують і по борознах. Перспективним є крапельне зрошення, причому незалежно від розміру ділянки. Поливної трубопровід з відстанню між інтегрованими крапельними водовипусками 30 см укладають біля кожного ряду рослин на відстані 10-15 см. Поливи проводять, орієнтуючись на оптимальну передполивної вологість ґрунту, яка визначається за допомогою тензіометрії.

Найкраще проводити підживлення з поливною водою. На кожній дільниці дози добрив слід коригувати відповідно до рівня родючості ґрунту і в залежності від стану рослин. Якщо артишок вирощують на одному місці протягом 4-5 років, щорічно навесні вносять напівперепрілий гній або компост - 20-25 кг / 10 м² (20-25 т / га).

Період цвітіння у артишоку нетривалий. Кошики прибирають в той момент, коли у верхній їх частині починають розкриватися листочки обгортки, а м'ясисте квітколоже дозріває. Це відбувається не одночасно, протягом 30-55 днів, при розсадному способі вирощування в серпні - вересні, а при розмноженні кореневими відростками і багаторічному вирощуванні на одному місці - в червні - липні. До моменту збирання суцвіття формуються не менше 7-10 см в діаметрі.

Для збільшення їх розмірів практикують нанесення ран (надрізів) на центральному пагоні в будь-якому напрямку (вздовж або поперек).

Ознака перезрівання кошиків - поява синіх квіток на їх верхівках. Головки в технічній (збиральній) стиглості зрізують ножем з частиною квітконоса довжиною приблизно 10 см. У перший рік плодоношення на кожній рослині утворюється по 4-8 кошиків, у другій-третьій - по 10-12. Спочатку знімають головні суцвіття, потім - дрібні бічні.

Період максимального плодоношення у артишоку доводиться на другий-третьій рік, після чого рослини видаляють. Врожайність залежить від генетичного потенціалу сорту і умов вирощування і може становити від 5 до 25 т / га або до 200-250 шт. / 10 м². Середня маса суцвіття - 100-200 г і більше.

Висновки. В Україні ніша вирощування артишоків є абсолютно вільною, хоч кліматичні умови дозволяють вирощувати дану культуру в промислових об'ємах. За дотримання технології з одного гектара за сезон можна отримати в середньому до 40 тонн бутонів. Артишок має хорошу транспортабельність та лежкість. Окрім того, це продукція преміум-сегменту, тобто за високій якості та брендунню дозволяє розраховувати на непогану ціну.

При вирощуванні артишоків бажано використовувати краплинне зрошення. На початку вегетації вносяться азотні добрива, потім дають фосфор, калій, кальцій, бор та залізо. Після дозрівання щотижня проводять вибірку бутонів. В середньому один куш артишоку дає 15-30 бутонів. Артишок є теплолюбною культурою та погано реагує на гербіциди. Тому міжряддя треба скошувати або культивувати, а зайва волога у ґрунті може привести до загнивання кореневої системи. Тому для вирощування артишоків найкраще підходять родючі, нещільні, достатньо зволожені ґрунти.

Список використаних джерел

1. Журнал «Овощеводство» 2017 / 7 Дата публікації 01.10.2017
<https://agronomist.in.ua/sad/likarski-roslini-ukraini/artishok-viroshhuvannya-rozmnozhennya-i-doglyad.html>.
2. <http://webfermerstvo.org.ua/roslynnystvo/vyroshhuvannja-artyshok.php>.